

مهند و تصدو دصکيسرد

□□□□□ □□□□□ (3)

ميجرلا ناطيشلا ن لله اذ ذوعأ

ميجرلا ن محرلا الله مسب

ناکما ی ناعم زا موس مسق، ن یفرطلا ی واست

مساب قحأ وه و مقیتقو وأ مقیفصو وأ تناک مقیتاذ ی تارورضلا عیمجل باقی ام هیداری و لمعتسید دقم
باجیلای ی فرط نیب طسولا ل اذ ی لب رقا ن کملا ن م ی نعما اذ ه ن ل ن یقاسلا ن یبعملا ن م ن اکملا
ه ا همدع و ا هوجو ی لب ل ی ناسنلا ی عیطلای مقین ی واست ن اسنلا ی تاتکلای بلسا و

ی واست ی ناعم ن یفرطلا ی واست ن آ. ن یفرطلا ی واست زا تسا ترابع ناکما ی ناعم زا موس مسق
ی واست نیا، طیارش زای ضعب رد تسا ن کمم ای، دزاسب مه ترورض اذ تسا ن کمم هک تسین ی ن یفرطلا
بناج زای ترورض بلسا زای ثجابلاصا، ناکما زا مسق نیا رد. دوش ترورض هیل ی دبته ای عانتما هیل ی دبته
رظن، ناکما نیا رد هکلب، درادن هیل مسق ای هیتوبه مقیق رذ ق فوم بناج هب عجوت مدع و فلاخم
لصاد عوضوم ی ارب طیارش زای ضعب رد و تالاد زای ضعب رد فاصوا ن آ هک تسا ی فاصوا یور
ی فاصوا و تالاد ن آ دننام درادن ی اچ ناکما نیا رد میتاذ ترورض مه، هلمسم نیا هطساو هب و. دوشی
ار عوضوم تایتاذ و تاذ مزاول و تالاد و فاصوا ن آ، ناکما نیا رد ام هک تسا تاذ مزاول زا هک
رد هکنیا تهج هب، دوشی م چراخ لحم نیا زا مه یفصو ترورض روطنیمه و. میرواید میناوتی مذ
هتشاد دوجو ی فصو هکی ترورض دراد ترورض عوضوم ی ارب لومحم ن آ دوش، یفصو ترورض
دننام دوشی ی فتنم مه میتقو ترورض روطنیمه و. تباتک تقو رد ع باصا ی ارب تکر د دننام، دشاب
لصاد فوسک «س مشلا نیب و ضر لآ ن یبر مقلأ تلولید» رد ترورض ماگدر هک، فوسک ای فوسخ
دوشی م.

ی ضعب زا تسا ترابع ن آ هک دننامی م ل اذ ی طقف و. تسا چراخ هلمسم زا، هتلاذ تارورض نیا
نیمه و تاذ ی ارب ی ترورض هنوگچیه نیا و، تسا دوجو فاصوا هک تیهام زا ی چراخ فاصوا زا
ناکملا ی ارب تاتک دیز» لثم، درادن تقو طرشه ی ترورض و فصو طرشه ی ترورض روط». این امکانی
که در اینجا می آوریم، این امکان به یک حالی می خورد که آن حال کتابت برای زید است. و هیچ
ضرورتی در وراء حمل کتابت بر زید وجود ندارد. به این امکان، امکان اخص می گویند. در امکان
اخص، اصلاً مسئله به ماهیت من حیث هی نیست، بلکه مسئله به ماهیت موجوده است، و لکن این ماهیت
موجوده، اوصافی که بر آن مترتب می شوند، این اوصاف به یک قسمی هستند که اصلاً هیچ گونه
ضرورتی را شما نمی توانید برای آنها حمل کنید؛ نه ضرورت ذاتی را، مثل اینکه کتابت ذاتی برای
زید نیست، زید در خیابان راه می رود و کتابت نمی کند، و نه ضرورت وصفی را، مثل اینکه کتابت
در چنین حال به خصوصی برای زید ضرورت ندارد. حالا حرکت انگشتان برای زید ضرورت دارد
در وقتی که دارد می نویسد، اما کتابت برای زید در چه شرایطی ضرورت دارد؟! در هیچ شرایطی!
مگر اینکه دست زید را بگیرند و او را مجبور به نوشتن کنند، که این خارج از آن موضوع است.
در این صورت موضوع کاتب، خود زید نیست بلکه شخص دیگری است. این فاعل، فاعل بالجبر است،
یعنی زید، این عمل را بالجبر دارد انجام می دهد. و به شرط وقت هم نیست که در یک وقت برای زید
ضرورت داشته باشد. این طور نیست، بلکه نفس این کتابت بدون هیچ شرطی، در بعضی از احوان،
وصف برای زید واقع می شود. به این امکان، امکان اخص می گویند. امکان اخص نزدیک تر است به

امکان. یعنی هیچ‌گونه علت و سببی در این وصف لحاظ نمی‌شود که به‌واسطه آن علت و به‌واسطه آن سبب در اینجا این وصف تحقق پیدا کند، یا موصوف ما متصف به این وصف شود. حالا اگر شخصی بگوید: این کتابت را که الان برای زید می‌آورید و می‌گویید: «رگا»، «صخلاً ناکملاب بتاک دیز» می‌رود فیضه به‌ش تشکر ب، صخاً ناکما ملئسم تروصن یارد، دیدهدر ارقل ومحم طرشهپ ار عوضوم مینکی مظار و هو هثیدنم ار عوضوم نآ ای، فیصو کید به عوضوم فاصتار رد مکنیا تهج به بتسا: مپیوگی «تباتکل ادر دیز» رد؟ دینکی م روصت منوگچ امش ار تباتکل ادر دیز. تباتک طرشهپ ای دوشی م نیا. دراد ترورض: مپیوگی م اجنیا رد؟ بتسا ناکملاب زاب ای دراد ترورض وای ارب تباتک ایاً ظاط بتسا نآ به فصتم عوضوم نیا مکی تباتک ظاطلهپ ار عوضوم دوجو. ل ومحم طرشهپ ترورض اجنیا رد امش رگید. دوشی م ل دبتم میرورض فیضه کید به صخاً ناکما فیضه اجنیا رد نیار بانب، مینکی م میدروا ار فصو اجنیا رد. دراد نیفر ظلا ءاوتسا عوضوم به بسنلاب ی لادر هر رد فصو: دیبوگب دیابند دراد مکی دیز ن لای نعید، مینفرگ رظنرد تباتک طرشهپ ار عوضوم نوچ ی لو، «بتاک دیز»: مینفگ و ن لای نعید. رگید بتسا ترورضلاب ن لای ب؟ «ترورضلاب و ناکملاب بتاک دیز»: مپیوگی م ایاً دسیونی م رگید، مینک روصت تباتکل ادر دیز رگا ی نعید. تباتک طرشهپ وای ارب ن تشون نیا دراد ترورض و لاء و تلء زا رظن فرصد ی نعید؛ تیهام دوح ظاطلهپ رگم. بتسا ناکملاب زاب: مپیوگب درادن ی نعید. بتسا ترورض ناونء اجنیا رد ن لای تباتک نوچ، دشند دیز ی ارب صخاً ناکما کید، تباتک نیا سپ. ترورضلاب بتسا مدرانگ رسد بترورض جات، متفرگ دوخهپ.

دیر ادر ادر ای لاء و هجو چیه به نیفر ظلا ءاوتسا، رظن مطقن نیا زا، صخاً ناکما رد زاب امش دهاوخ یرورض ش دوح تلء به هجوت اب فصو نیا هر خلاپ، دیریگب رظنرد دیهاوخ اب ی فصو ره امش. دیریگب رظنرد ی هی هثیدنم ار عوضوم دوح مکنیا رگم، درادن ی نعید اجنیا رد نیفر ظلا ءاوتسا. دوب به هجوت نودب ار عوضوم تاذ، صاخ ناکما رد نوچ. دنکی مذ ی قرف صاخ ناکما اب رگید نیار بانب. ناکما دشیم ناکما نیا، میدرکی م لمد و ارب ار فصو کید عقاورد تقون آ، مینفرگی م رظنرد ش لاء ی لاد چیه رد عوضوم ی ارب دوشی م لاصا مکی دیر و آیم ار ی فصو کید امش، صخاً ناکما رد. صاخ لائم؟ میدرک تسرد روطچ. میدرک تسرد ترورض امش ی ارب اجنیا رد ام اما. دشاب متشاد ترورض هذ و بتسا عوضوم تاذ مزاول زا هذ، فصو نیا مکی میدروا ار ی فصو، دسیونی م دراد مکی دیز ن لای؛ دراد ترورض ی تقو کید و ارب فصو نیا هذ و دراد ترورض ی لادر و ارب فصو نیا!

درادن ترورض چیه

ل اکشا امش به ی صخش مکنیا لعل، «ن اکملاب ر مقلاب فسخنم ضر لآ»: دینفگ امش رگا لاثم اب ن سمش، «ن اکملاب ضر لآ اب فسخنم س مشلا»: دینفگ و دیدروا سمش ی ارب مکی فاسخنا نیا: دیوگب دنک ملئسم نیا، ن ایحاً زا ی ضعب رد، دیدروا ناکملاب اجنیا رد امش مکنیا. بتسا فسحنم ضر ا مٹساو به رگید تروصن یارد، «فسخنم ر مقلاب»، دوشب ه لصاصا ر مق و سمش نید و دیابن نیمز رگا. بتسا یرورض ی فاصوا زا فاسخنا نیا نیار بانب. بتسا ترورضلاب فوسخ اجناً مکلب تسین ناکملاب فوسخ اجناً رد سمش نید نیمز مکنیا زا لبق مکنیا لآ. ناکملاب هذ دوشی م عقاو ترورضلاب ج راخ فرظ رد مکی بتسا، بتسا ن کمم ر مق ی ارب فوسخ، لاء به هجوت نودب مینیبی م، مینک ماگد فوسخ به ام دوشب ه لصاصا ر مق و رگا مکی بتسا نیا ش یانعم دوشب ادیب و ارب فوسخ مکنیا. دوشب ادیب و ارب فوسخ بتسا ن کمم ی نعید عانتم لآ و ارب فوسخ، دشاب متشاد تلء رگا و دوشی م ترورضلاب و ارب فوسخ، دشاب متشاد تلء بتسا صاخ ناکما، ناکما نیا اجنیا رد سپ. دوشی م

لمد. بدرگرب عوضوم نیا دوح به، صاخ ناکما نآ مکی میروا ی م ی فاصوا رد ار صاخ ناکما، دیریگی م رظنرد ی یاهنتهپ امش دوح مکی دشاب ی لماوع و لاء به هجوت نودب عوضوم نیا ربل ومحم نیا یواسم و به بسنلاب ار دریکد رارق طیارش نیا رد مکنیا تیلباق و ن تفرگ رارق طیارش نیا رد تیلباق

؟ دراد ترورض دیز ی ارب تباتک ایآ ، دیریگب رظنرد دیز ی ارب ار تباتک رگا لاثمباینم لآاد . دینادی م
 دنکی مند تباتک دهاوخذش لد رگا و دنکی م تباتک دهاوخذش لد دیز رگا ؛ درادذ ترورض دیز ی ارب تباتک
 رد . دسیونی م دراد هکی لاد رد رگم ، دنک مزلم ن دود بتاک هب ار دیز طیارش نیا هک میراندی طیارش ام
 ، لاد نآ رد ار تباتک دوجو دوزی نعی . لومحم طرشه ب ترورض دوشی م ، دسیونی م دراد هکی لاد نآ
 تباتک مدع و تباتک هب هبسنلاب ، دیز : دیتفگ روظنیم هکنیا هذ ؛ دیداد رارق دیز رب تباتک ل مدرد لیخد
 .تسا نیفرطلا یواسم

ن اکما موسه یانعم هب لاکشا زا دنوخآ موحرم باوج

تسا نیا باوج .تسا نشور لاکشا نیا باوج :دیامرفی م دنوخآ موحرم ، دوشب لاکشا نیا رگا
 طرشبلا اجنآ رد عوضوم ، دوشی م هیضق نآ ی ارب لومحم کیتوبژ رب مکدهکی تقوی ایضق ره رد هک
 رگا هک دینک ضرقت لآاو . دوشی م ظاحل لومحم مدع و لومحم دوجو [ی نعی] ، لومحم نآ هب هبسنلاب تسا
 هب ایضق تهجد رد . دنتسه هیرورض اهینیا همه ، دنوشب لومحم ققت و دوجو طرشه ب ام ی ایضق مامت
 رب لومحم لمد و یباهنته ب عوضوم نآ دوز ، هیضق تهجد رد هشیمه . دوشی م ظاحل لومحم طرش
 دوجو هکی ی ایضق و لئاسم نآ رد . دنیوگی م هیضق تهجد ار نیا و ، دوشی م ظاحل یباهنته ب عوضوم
 ! دوشی م یوررض هب ایضق تهجد تشگرد اجنآ رد اعطق دراد تلاخد عوضوم رب لومحم لمدرد تلاء
 تهجد اعطق هک درادذ فردی سک ریغلاب بوجو رد . دود دهاوخذ ریغلاب بوجو ، بوجو رگید اجنیا
 تقد دروم عوضوم و لومحم نیا دوز ، مینکی م تبحص اجنیا رد هکی ترورض اهنتم .تسا ترورض
 . دوشی م هیضق رد تهجد ریغت بجوم ی جراخ بسد و ی جراخ لاء هکنیا هذ ، دریگی م رارق ظاحل دروم و
 دندهی م ایضق نیا دروم رد دنوخآ موحرم هک تسا ی باوج نیا

ماعی قیقذ قلاطا هذ ،تسا زاجم هب هیبشت باب زا ، صخا و صاخ و ماع قلاطا

قلاطا : دنیامرفی م هک تسا نیا ملئسم نآ و دنکی م رکذ دنوخآ موحرم اجنیا رد ار ی بلطم کیتوب
 ، ماع ره رد نوچ . ماعی قیقذ قلاطا باب زا هذ ،تسا زاجم هب هیبشت باب زا ، صخا و صاخ و ماع
 هک مپیوگی م سنج رظن نیا زام ، سنج موهفم لاثم ؛ دوشل ماشد ار صاخ دارفا مامت دیاب ماع موهفم نآ
 . دنتسه ن اوید موهفم رد ل خاد ناسنا دارفا مامت ی نعی .س کعلاب لا ، دریگی م ربرد ار لصف دارفا مامت نوچ
 زا ی اهتسوپدیفسد ای اهتسوپخرسد ای اهتسوپدرز لاثم ، دیریگب رظنرد ار عون نیا زا ی فنصد امش لآاد
 ، عون موهفم نیا هک مپیوگب دهاوخذ رگا . دنتسه ناسنا زا ی فانصا اهینیا ، دیریگب رظنرد ار ناسنا داژد
 ، ن هب هبسنلاب درم لاثمباینم ای . دریگی م ربرد ار ناسنا زا تسوپدیفسد دارفا مامت ی نعی تسا ماع
 : مپیوگب رگا .تسا ن ز ش رگید فنصد و تسا درم ناسنا زا فنصد کیتوب هک دراد ی فانصا ناسنا بخ
 زا ی اهدرم فنصد : مپیوگب هکنیا س کعلاب اما تسا جیحصد نیا ، دریگی م ربرد ار اهدرم مامت ، ناسنا
 دیاب موهفم نآ ، صاخ و ماع ره رد سپ .تسین جیحصد نیا دوشی م ماشد ار ناسنا موهفم مامت ، ناسنا
 هتشداد ی فصول کیتوب دیکه دیاب صاخ نآ و دریگی م ربرد ار نآ دارفا هیلک ، ش دوز هبجوم ایضق کیتوب
 فصول ای ، لصف دوشی م هک دشاب ی تاذ فصول ، فصول نآ ای . دنکب ادید زایتما ماع زا ، فصول نآ اب ات دشاب
 فانصا هک تسا فانصا زامه نیا هک دشاب ی ضرع فصول هکنیا ای ، فنصد دوشی م هک دشاب ی تاذ ریغ
 ربرد ار کذل اثما و لغاشم و تسا تلاغتشنا هفتنخم فانصا و تسا ل هاج و تسا ملاء اهناخا ی لاء
 رب مه صاخ قلاطا و تسای قیقذ ، موهفم نیا رب ماع قلاطا .تسا صاخ و ماع هلسلس نیا . دریگی م
 .تسا و اتحت رد ل خاد نوچ دود دهاوخذی قیقذ موهفم نیا

ایآ ،تسا ی زاجم اهینیا رب صخا ناکما قلاطا : دنیامرفی م دنوخآ موحرم هک هیفن حنام رد لآاد
 ماع ناکما رد . مپیایی م ار بلطم نیا ام صاخ ناکما هب تبسد و ماع ناکما هب تبسد ؟ هذ ای تسای جیحصد

دنامی می‌قاب ماع ناکما ت حذرد موهفم ود اجنأ رد .دوشی م فلاحم بناج زا ترورض بلس هک مینیبی م
دهاوخ و ارد ل خاد مه ترورض تسا هدشن و از ترورض بلس نوچ هک تسا ترورض موهفم ی کی
دراد ترورض راگدرورپ تاذ ی ارب عانتما ی نعید ، «ن اکم لا اب دوجوم الله» : مپیوگی م هک ی تقو لاثم ، دوپ
هتشاد ترورض دوجو تسا نکم هک ل ااد . دشاب هتشاد ترورض راگدرورپ تاذ ی ارب دیاشد دوجو اما
لاثم هک دراد ترورض اعقاو دوجو ای : تسین چراخل ااد و د زار ما نیا - ترورض ناکما ی نعید - دشاب
«دوجوم الله» دوشی م». وصف ، وصف ضروری می‌شود یا اینکه موجود هم ضرورت ندارد . بنا بر این
هم سلب ضرورت از امتناع می‌شود و هم سلب ضرورت از ثبوت می‌شود . این همان امکان خاص
می‌شود . پس در تحت امکان عام دو فرض باقی ماند . این امکان ، امکان عام است . لذا ما گفتیم : مثل عام
است . البته نگفتیم که ماهیت است ! قبلاً بحث شد که امکان عام ماهیت نیست . اگر ماهیت باشد لازم‌هاش
این است که در اقسام او ، آنهایی که قسم برای این هستند ، در اینها ترکیب لازم می‌آید از مابه‌الإشترک
و مابه‌الإمتیاز . در حالی که ضرورت بسیط است و قابل برای ترکیب نیست ، چطور اینکه امتناع بسیط
است و قابل برای ترکیب نیست . این از این نقطه نظر است .

روطن یا ی نعید . دراد دوجو نیفرطلا ءاوتسا صخأ ناکما رد . مپیوری م صخأ ناکما غارس ل ااد
ناکما زار و ا هک دراد ی زیمم ل صف ک ی صخأ ناکما اما دشاب صاخ ناکما نامه صخأ ناکما هک تسین
رد هک ن آنوچ . دوشی م ل ماشد ار صخأ ناکما در اوم ههه ، صاخ ناکما اعقاو ، ههه . دنکی م ادج صاخ
رد و نایحاً زا ی ضعب رد نیفرطلا ءاوتسا نآ هکنیا ل عه ، تسا نیفرطلا ءاوتسا : مپیوگی م صاخ ناکما
تلاء طرشهب نایحاً زا ی ضعب رد ، دراد نل اکشا نیا ، دوشد هرورض لابل و محم طرشهب عقاوم زا ی ضعب
ام صخأ ناکما رد هک تسا نیا رد تبحص ی لو . تسین ل اکشا نیا رد ، دوشد هرورض هعیضق ش دوخ
، دنکی م صاخ ناکما اب ی قرفش موهفم نوچ ، ش موهفم ههه - صخأ ناکما نیا قیداصم هک مینکی م طرش
ار نیا ، دیاینرد ی نیفرطلا ءاوتسا تلاء زار ل احه م رد هک دشاب ی قیداصم دیاب تسا نیفرطلا ءاوتسا زاب
عوضوم هه تبسن ل احه م رد فاصوا نآ هک مینکی م باختنا دیاب ام ار ی فاصوا . دنیوگی م صخأ ناکما
هنوگچیه هک لذل اثما و فز د هه ل اغتشا دننام ، رعش دننام ، ی شم دننام ، تباتک دننام ، دشاب طرشبلا
و هنیب ضرلا ءاوتسا تقو رد فاسخنا ، تسا فاسخنا زار یغ اهنیا . دوشی م زار یغ اهنیا رب ی ترورض
نوچ ، تسا معبراً ی ارب تیجوز زار یغ نیا و . دوشی م ی ترورض و دیای م نورید ناکما زار س مثلاً نیب
ی ارب ناتشگنا تکر د زار یغ نیا و . دراد ترورض و تسا تآیتاد و تسا تاذ معبراً ی ارب تیجوز
نیا ، دشاب بتاک دیز هک ی تقو رد اما . دراد ترورض عیابصاً ی ارب ناتشگنا تکر د ، تسا عیابصاً
ترورض دیز ی ارب تباتک تقو رد عیابصاً ناتشگنا تکر د نیا ی نعید ؛ دوشی م فصو طرشهب ترورض
هکنیا رگم . دینکل مد و ارب ار ناکما و دیریگی و ا زار ترورض نیا دیناوتی م اجنیا رد رگید . دراد
، دراد ترورض دیز ی ارب تقو چیه تباتک اما . تسا ی رگید تخب ک ی نآ هک دشاب ی تاذ ناکما ، ناکما نآ
دیناوتی م ماراً ، دنکی م راک دایز ناشرعاشم هک دنتسه اهی ضعب . دنیشنب ماراً دناوتد دیز هکنیا رگم
نیمه فرط و دوشی م ل صومیس اه تقو ی ضعب ! دننرب فرد دیاب امتد ای دنسیونب دیاب امتد ، دننیشنب
هیتقو ای فصو طرشهب ترورض اهنیا ! تسین صخشم دیوگی م هچ رگید ل ااد ؛ دیوگی م دنیشنی م روط
هک ی تقو !! دوشی م ی قابط اهی ضعب ی ارب ی لو ، دوشی م ادیبی ی راودا نونج تاقوا زا ی ضعب رد !! ا تسا
مدز فرد دیاب امتد و درذگی م دس لاجم ل اصا هک دنکی م ساسدا دننیشنب ماراً رگا ، دنوری م س لاجم رد
دوش

دارفا اب ههجاوم رد ی نابطابط هملاع مو حرم هنامیکد باد

تبحص س لاجم رد ل اصا هک دوپ روطن یا - هیلع ی لاعت الله ن اوضر - ی نابطابط هملاع مو حرم باد
، دننیشنب اج ک ی رد ت عاس ک ی دنتشاد رار قرگا . [دندرکی مذ تبحص] دشی مذل او س ن اشیا زار ات . دندرکی م
هک دوپ روطن یا ن اشیا تداء ل اصا . دنادی م باو د دشی م ل او س ن اشیا زار ی تقو و دنتسشنی م روطنیمه

ات و ،میتفر ناشیا ش پید اهر ای - هیلع ی لاعت الله ن اوضر - اقا موحرم ای ام ی تد .دندرکی مذ تبحص چیه
 هقیقد هه اج لکیرد تسه مداینم .دندوب تکاس روطنیمه ناشیا دندرکذ تبحص اقا موحرم دوخه کی ی تقو
 دناهتشون درجم حور باتکر اقا موحرم هک ار ی ایضه .دندوب هتسشن تکاس روطنیمه ناشیا و میتسشن
 لاصا هک دادد ی اقا نوچ .تسا ایوگ هلسم اعقاو¹ ،دنتفر ناشیا ن دید هه دادد ی اقا ای هارمه هک ی تقو رد
 ماگد ار رگیدمه و دنتسشنیم روطنیمه اذل ،روطنیمه ی نابطابط هملاع ،دنتشادن ن دز فرد لهاد
 هسفنحی ف هک مه دادد ی اقا ،دندوب نینچ نیا هک ی نابطابط ی اقا بخ ،تسا نیمه ش اهنمزا .دندرکی م
 ودنیا ی تقو و ،ی نابطابط هملاع ریغ ای هچ و ی نابطابط هملاع ای هچ ،دنتشادن ن دز فرد لهاد لاصا
 !!دوشی مود ناوت هه هیضه هک تسا مولعم دنوش روج مهاب

دندومرفی م ،دوب بیجع ی لیخ و دندرکی م ل قذ ار ی ایضه اقا موحرم هعفد کی

اجنا رد ی صخش ،میدوب ی سلجم رد ناشیا ای و دندما نار هت هه ی نابطابط هملاع موحرم هبترم کی
 موحرم و ی نابطابط هملاع موحرم نید فلاتخا اهبام ار هاض هک درکی فسفل اوس لکین ناشیا زا ،دوب
 دنداد خسای ایضه نیا هه لصفم ی نابطابط هملاع موحرم .دوب ی اشمق ی هلا ی دهمدحم خیش اقا
 هدنکش سرپ صخش نآ .دننک دیدزاب و دنورب ی هلا ی اقا موحرم ن دید هه ناشیا هک دوب رارقه دعید
 ی اقا هه دندوب مداد هملاع موحرم هک ار ی باوج و دوب مدرک ل اوس هک ار ی لئاسم مامت و دوب متفر
 زا مه ار ریشمش و دهاندر رسرد دوخملاک و مدیشوپ مرز ی ربیعت هه مه ی هلا ی اقا .دوب هتفگی ی هلا
 زونه ام (دندومرفی م ل قذ اقا موحرم) . . . . . دنیا ی ناشیا ات (تسا نمریعت هتبا) دوب هدیشکرید مایذ
 هکنیا بلج . . . . . و تسا رارقه نیا زا هلسم هک درک ندرک تبحص هه عورش و هک میدوب هتسشن
 و ا هچره «!تسا حیحص ،هلب ،هلب» :دنتفگی م طقف ناشیا خسای رد ی نابطابط هملاع موحرم
 ناشیا هه ،میدما نورید اجنا زا هک ی تقو ام «!تسا تسرد ،هلب ،هلب» :دنتفگی م ناشیا ،تفگی م
 بلطم ،ریخن» :تفگ ناشیا !؟هلب ،هلب :دیتفگ امش ،تفگ و ا هچره هک دوب ی طاسب هچ نیا :دیتفگ
 «!تسین روطنیا

!دنکن فرصم دوخی د ار ش ای ژرنا هک تسا ی سک میکد درم !میکد درم :دنیوگی م صخش نیا هه
 ادخ هذنب رانگب ،تسا روطنیا ایضه ی تقو !دنکب رانگب بخ دنک تباث ار ش فرد دهاوخی م اقا نآ لهاد
 هتبا !ماهیسر بلطم نیا هه هذنب ادج . . . . . و دینزب فرد و دینیشنب مادم لهاد !دینکش از ش لد ،دنک تباث
 زا اعقاو مه نآ و !دشی م ساسحا دایز دوبمک قباس ی لو ماهدش رتهب قباس زا ی مک هک میوگب مناوتی م
 ی نابطابط هملاع موحرم لثم مه هذنب ،دوبذ فیلکت هلسم رگا الله نیب و ی نیب ی نعید !دوب مفیلکت یور
 روطنیمه ،هلب ،هلب :میوگی م ن لا هکنیا روطچ !منکی منی خوشد و میوگی م ادج ار نیا .هلب ،هلب :متفگی م
 نیبیت ایضتقا ،تیاده ایضتقا ،هکلهم زا جارخا ایضتقا ،داشرا ایضتقا ،دراومزا ی ضعبرد .تسا
 اهنیا تسین روطنیا هلسم هک ی تقو رد اما .دشاب تیفیک نیا هه دیاب بلطم نیا و تسه . . . و ل امجا و ماهبا
 !دندوب بیجع ی لیخ و دندوب روطنیا اهنیا ،هصلاخ .دوشی مذ بترتم

درکی م ل قذ هذنب ی ارب ی رافع ی اقا هک دوب ی رگید بلج ن ایرج

در زمان شاه بود که چند نفر از اساتید فلسفه دانشگاه‌ها به ایران آمده بودند و همراه با چند نفر
 دیگر از استادها دانشگاه فلسفه برای ملاقات علامه طباطبائی به قم آمده بودند و گفته بودند که
 مرد میدان ما الآن در دنیا علامه است و بالاتر از ایشان وجود ندارد! آنها در مورد علوم علامه
 طباطبائی مطالبی خوانده و شنیده بودند، اشکالاتی در ذهن خودشان مطرح کرده بودند که بیابند
 و با علامه در میان بگذارند. آنها پیش ایشان وقت گرفته بودند و آمدند و اول بعضی آنها را معرفی
 کردند که این آقایان از فلان جا و فلان جا آمده‌اند و می‌خواهند از خدمتان بهره‌مند شوند و کذا و
 کذا. (حالا اگر ما در آنجا بودیم می‌گفتیم: خیلی لطف فرمودند، بفرمایید در خدمتان هستیم، و از
 این تعبیر!) اما مرحوم علامه همین‌طور که نشسته بودند تشکری کردند و یکی از آنها سؤالی
 مطرح کرد و پرسید که در مورد این مطلب نظر حضرت عالی چیست؟ ایشان گفتند: «نمی‌دانم!»
 با خود گفتیم: این سؤال سختی نبود، خود مرحوم علامه راجع به این قضیه صد صفحه کتاب

¹ 284. ص ،درجم حور .

نوشته بودند! فرمود: «نمی‌دانم!» چرا این‌طور شد ما را در برابر همه شرمزده کرد، می‌گویند: مرد میدان ما این است و او می‌گوید: «نمی‌دانم». یکی از آنها دوباره گفت که آقا راجع به فلان قضیه نظر شما چیست؟ ایشان گفت: «نمی‌دانم»، قضیه دوم را هم گفت نمی‌دانم! عجب! به یکدیگر نگاه کردیم جریان چیست؟! آنها هم قدری تعجب کردند! با خود گفتند: این که می‌گفتند فلان است! یکی دیگر از آنها آمد که علی الله يك تیر دیگر هم بیندازد و سؤال کرد که در فلان قضیه اختلاف است که بعضی‌ها این‌طور می‌گویند و بعضی دیگر این‌طور می‌گویند، حضرت عالی به کدام يك از این دو گروه معتقدید؟ باز ایشان فرمودند: «نمی‌دانم». آن شخص می‌گفت ما گفتیم: تا قضیه بیشتر از این خراب نشده بلند شویم و برویم. می‌گفت: بلند شدیم و آمدیم اما بهت زده شده بودیم که این چه قضیه‌ای بود؟! این چه مجلسی بود؟! و از ایشان هم سؤال نکردیم که آخر چه مسئله‌ای هست؟! چرا شما این‌طور جواب اینها را دادید؟!

ن دز فرح به عورش ت عاسد ك ي دنسريد ام ز ا ار در اوم رگا اما ،تفگد ار ل اؤس در اوم هتبلما
هچ نيا ي لو ! ميبوگي مدهاوخ دناملد هچر ه و دنرپ و دنرچ و س بايو و برغو و قرش ز ا ،مينكي م
:تفگي م ص خشن ا ؟! دوي ا هلسم

ه ا ت دنام هب اهنأ ه ب هتساوخ ل اثم اي ! دنك هينت ا ر اهنيا ت سا هتساوخ هك ه دوي ن يا هملاع رظن دياش
ل ناسم ، ي فسلف ل ناسم : ديوگب هتساوخ اي ! دينك ت بحد دروم ن ا ر د دوخيد ، ديرادن نيقي ي ا هلسم
! دشاب هتشان نيقي اهنأ ه ب ت بسن دياب ن اسنا و ت سا ي مهم

او این‌طور برداشت می‌کرد. ولی من خیال می‌کنم که علامه از آن مجلس يك چیزی فهمیده بود که اصلاً نخواستند جواب آنها را بدهد. علامه آدم تیزی بود و موقعیت را می‌سنجید! خلاصه، شاید يك وقت برنامه‌ای بوده یا ممکن است احساسی برایش پیدا شود و شاید برای خودش ضرر داشته باشد، یا اینکه آنها به طوری آمده بودند که يك استفاده تبلیغاتی بکنند! مرحوم علامه اهل مراقبه بود، شاید این مسئله مدنظر ایشان بوده است! چون نظائر این قضیه هم اتفاق می‌افتاد که ایشان در بسیاری از موارد در يك جمع صریحاً می‌گفتند: «نمی‌دانم». و خود مرحوم آقا هم اتفاقاً خیلی موارد را از ایشان شنیده بودند، مرحوم آقا نقل می‌کردند:

من از ایشان راجع به بعضی از آیات قرآن سؤال می‌کردم و ایشان می‌گفتند: «نمی‌دانم». (بعد می‌گفتند: من خیلی تعجب می‌کردم می‌گفتم: آخر آقا، کم‌لطفی می‌کنید و... !

اما ایشان جداً می‌گفتند: من نمی‌دانم. و من این را بارها از ایشان شنیدم و در جلساتشان هم می‌گفتند. شاید هم واقعاً همین‌طور بود؛ یعنی واقعاً نمی‌دانستند! مگر ما حتماً باید ایشان را پیغمبر و امام بدانیم، تا اینکه بگوییم می‌داند! ایشان نمی‌دانستند و گفتند: من این قضیه را نمی‌دانم! البته در بعضی از موارد می‌دانم که با مصلحتی گفتند: «نمی‌دانم». و من این را یقین دارم که ایشان در بعضی موارد مصلحتی بوده است. و این صداقت ایشان را در قضایا و مطالب می‌رساند که بیخود نمی‌خواهند سر افراد را شیره بمالند و با حدس و گمان و لیت و شاید نمی‌خواسته‌اند سر افراد را شیره بمالند. نمی‌داند خب بگوید نمی‌دانم.

ن اگر ز بي نيقي و ي ركفي ناي م س اسار بل مء موز ا

چندی پیش من در مورد يك مطلب با يك نفر صحبت می‌کردم و آن شخص می‌گفت: «شاید این‌طور باشد!» بنده هم گفتم: شما با «شاید» می‌خواهید يك مطلب را ثابت کنید؟! خودت داری می‌گویی: شاید! من می‌گویم: قضیه چیست؟ تو می‌گویی: شاید؟! خب من هم می‌گویم: شاید، پس من هم با شما در «شاید» شريك هستم، من هم می‌گویم: «شاید...». اما اگر ما بخواهیم قضیه را به امکان خاص برگردانیم، شاید در آن طرفش هم هست! اگر این طرف باشد پس نگو شاید بلکه بگو: بالضروره. تو که نمی‌گویی: بالضروره، تو می‌گویی: شاید این‌طور باشد! «شاید» دوطرف دارد، یک طرفش هم آن طرف است! می‌بینید که با شاید نمی‌شود با مردم طرف شد. همیشه انسان باید با مردم که صحبت می‌کند

جهت قضیه ضروری باشد، باید تفکر این‌طور باشد. یا اگر «شاید» هست، بگوئید که مسئله احتمالی است. نه‌اینکه در نظر خودتان قضیه شایده هست اما در میان مردم قضایا را قضایای ضروری جلوه دهید! چرا این‌طور است؟ به‌جهت اینکه ما عهده‌دار هدایت و اضلال مردم نیستیم. آیا خدا به شما گفته که هدایت آنها به‌دست شما است؟! به‌مقداری که فهم داریم و فهم دارید، بایستی که با همان مقدار با مردم صحبت کنیم، بقیه‌اش به ما چه مربوط است؟! ربطی به ما ندارد! هر کسی خودش می‌داند و خدای خودش! خداوند باید نور هدایت را در سرش بیندازد، به من چه مربوط است؟! من چرا از حیطة خودم پا را فراتر بگذارم؟! چرا من تخطی کنم؟! دیگری گمراه می‌شود خب بشود، چه ربطی به بنده دارد؟! من در آن حیطة‌ای که علم دارم، و اضافه بر آن علم، تکلیف هم داشته باشم [حرف می‌زنم]! این تازه دو قضیه است: یک وقت انسان علم دارد، اما «**لَاقِي نَأْمَلُغِي أَمَلُكُ أَم**». ۱. کي بتسا ملع ماقم، ماقم نيا ساسدا اما ميرادن ملع ام!؟ تسين ايه تسه م ه فلكم ايا ي راد هكي ملع نيا لا اد، تسا فيلكت ماقم، ماقم زا رگا. دسري م تسبن ي ه ملسم اچ ك ي رد اذل! ميوري م فيلكت غ ارسد ميرادن ار ش ملع! مينكي م فيلكت ص خشد ك ي درادن نا كما لاصا. ميسري مذ تسبن ي ه م ماگچ يه مي درك درو خرب لئاسم اب ي رگيد روط لوا رد دينادب ديسر رگا! درادن نا كما نيا! دسرب تسبن ي ه م دعب و دنك درو خرب ي ناهر ب لئاسم اب لوا زا بتسا مدرك مابنشا اهنأ ميظنت و تامدقم رد، مدرك مابنشا ش تامدقم

الله ن اوضر - ي نابطابط هملاء لثم، ن اكر زب ملاك نيمه! مي ريگب داي دياب ام هكتسا ي مسر نيا و ي تقو هك مينكز ربص. دناهداد رارق ام رايختا رد ار مبرجت نيا و، دنتسه ي امختخپ دارفا اهنيا - ميلع ي لاعت دناهداد ماجنا ار ا ه مبرجت نيا لوا زا اهنأ! ميهد ماجنا لا زا! ميهدب ماجنا ار مبرجت نأ ميديسر دح نأ ه مبرجت دنتساوخي م ي گلسد تصشد ن سرد رگا! دناهدرك اديب ار ل اد نيا دناهديسر ن س نأ ه ي تقو هكنيا ات داد ي اقا، اقا موحرم، ي نابطابط هملاء، ن اكر زب. دندركي م عورش لوا زا دياب هزات دنروايب تسدهب ن اشه ناميكد تايبيرجت زا دياب، دندوب ه ناميكد تايبيرجت ي اراد هكي دارفا و - مهيلع ي لاعت الله ن اوضر - راهظا دياي م ش يپه هكي لئاسم رد، مينكذت و اوضه دوز اياضق رد! هداقتسا رنكادح؛ مينكب ار هداقتسا رنكادح، دشاب ه دوب نيا زا ريغ هكنيا لعل، تسا روطن نيا: ميبوگن آروف، هداد ماجنا ي راک ي صخش رگا، مينكذ رظن رارق رظندم دياب ش تاطابترا فزود رد ناسنا هكتسا ي لئاسم اهنيا. مينك ملع هديجنس دارفا اب طابترا رد تسا ي متحد و يعطق هلسم رگيد اجنأ رد تسا ي داقتعا لئاسم هك رگيد بلاطم رياسر د م ه دعب و. دهدب! درانگب ل صا نيمه رب ار ش دوخت ادقتعم ي انب ي تسيا ب ناسنا هك

ناسنا رادقم ره ه م هك دياهدرك مبرجت م ه امش و ماهدرك مبرجت ن م دوخ، ميوگب امش ه م ار نيا و انبم ن ارب و دهدب تالخد ار فطاوع و تاساسدا دهاوخب ي لقع و ي ركف ي نابم زا ريغش دوخ ي نابم رد نوچ! دزيري م ورف انب نأ زور ك ي دشاب دهاوخي م مچره! دزيري م ورف ي زور ك ي انب نأ، دنيجب ار انب نأ و مدرك اديب رارقنسا اجنأ رد و دمأ ي ملع و ي نيقو ي ناهر ب لئاسم زا ريغ ي رگيد لئاسم، لوا زا هك دينيبي م هعفدك ي در اوم زا ي رايسب رد امش اذل. بتسا هتفايز زاب ار ش دوخ ماگياج دياش و دياب هك روط هك تسا نيا رطاخه ب بارطضا و ش يوشد نيا، دنوشي م بارطضا راجد، دنوشي م ش يوشد راجد دارفا بتسا م تخير ورف انب نأ و هشد هز باريز هعفدك ي و هتشانگ ي انب ي نابم ن ارب، تسا ه دوبت سرد ي نابم، تسا در هلسم مي دركي م لايخ؟! دش روطن نيا ارچ، تسا هنوگن نيا و ا مي دركي م لايخ ل احببات ام! بجد تسا نيا رطاخ نيا ه ب لئاسم نيا و دبيات و در؟! دش در ارچ، تسا دبيات مي دركي م لايخ؟! دش دبيات ارچ ي م م هب اياضق ي ناسون رتمك اب هك دينيبي م امش اذل، تسا ه دش ح رطم ح يحص اياضق و لئاسم نأ هك

1: 115 ص، 53 ج، راونلا راجد؛ 494 ص، رناصبا رصتخم.
رَضِدْ مُتَقَو نَأ د ا م لُك لا و مُتَقَو نَأ د ا لَاقِي أَمَلُكُ لا و لَاقِي نَأْمَلُغِي أَمَلُكُ أَم: ماسلا ميلع مهذع شيحلا ي ف ي و ر دقق«
 »، «**أَلْهَأ**»

تسين روطن نيا و دوش هتفگ دوش هتسناد مچره هك تسين روطن نيا: ه دش تياور ماسلا مهيلع مئا زا ي ثيدرد: «**مُجْرَت (ق قحم)**». دنشاب دمأ درگ ش لها دشاب هديسر ارف ش تقو مچره هك تسين روطن نيا و دشاب هديسر ش تقو ه دش هتفگ مچره هك

ارش دوخ دناوتی ملاء صخش کپهنوگچ هک دروخی م ناسنا دردهبی لیخ ملاء هک تساجنیا و .دروخ
!دراد هگژو دنک طبض هفلتخم ثداو درد و تانایرج و لئاسم نیا رد
دمحمل آ و دمحمی اعل صد مهللا